

ОСВІТА ОБДАРОВАНИХ І ТАЛАНОВИТИХ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

У статті подано характеристику діяльності міжнародних організацій у сфері освіти обдарованих і талановитих дітей, а також тенденцій її розвитку в регіональному та глобальному контекстах. Досліджено чинники актуалізації проблеми, цільові пріоритети, змістові й організаційні засади міжнародної співпраці у сфері освіти обдарованих і талановитих. Окреслено актуальну тематику міжнародних конференцій і наукових розвідок у досліджуваній галузі. Зроблено висновки щодо тенденцій формування міжнародної професійної громади та розвитку міжнародного простору освіти обдарованих і талановитих.

Ключові слова: обдаровані й талановиті, організаційні засади, освіта, міжнародне співробітництво, тенденції, дослідження, мережі, простір.

Постановка проблеми. Активізація міжнародного співробітництва у сфері освіти обдарованих і талановитих дітей (ООТД) зумовлена низкою причин, що мають, передусім, економічне, соціально-політичне й академічне підґрунтя.

Розглядаючи економічний аспект проблеми, підкреслимо, передусім, що в умовах побудови економіки знань надзвичайної актуальності набув розвиток високоякісного людського капіталу, здатного продукувати ідеї для розбудови конкурентоздатної національної інноваційної системи. У даному контексті відзначимо, що інвестиції в навчання обдарованих і талановитих учнів з економічної точки зору дають унікальні можливості для максимальних дивідендів [10, 3–4]. За свідченням американських дослідників, талановиті учні (IQ = 130+) засвоюють знання у вісім разів швидше, ніж звичайні. Саме з таких учнів, за умови належної організації навчального процесу, виростають провідні науковці, підприємці, інноваційні менеджери та успішні політичні лідери [4].

Актуалізація соціально-політичного аспекту співробітництва у сфері ООТД пов'язана зі зростаючою увагою сучасного суспільства до забезпечення права кожного громадянина на повноцінний розвиток здібностей і реалізацію освітніх потреб. Проблема ООТД розглядається міжнародною спільнотою в контексті освітніх проблем дітей із спеціальними освітніми потребами. Освітні права обдарованих і талановитих дітей було задекларовано в документі «Саламанська заява та рамкова програма дій щодо освіти дітей із спеціальними освітніми

потребами» [16], прийнятому на конференції ЮНЕСКО, що відбулася під егідою міністерства освіти Іспанії у м. Саламанка в 1996 р. Головна ідея документу полягала в переході від сегрегаційної до інклюзивної моделі в освіті різних категорій дітей із спеціальними освітніми потребами, у тому числі обдарованих і талановитих [15]. У подальшому права обдарованих та талановитих дітей і молоді на повноцінний розвиток освітніх можливостей і потреб був закріплений у низці інших документів ЮНЕСКО та ЄС.

Академічне підґрунтя співробітництва в досліджуваній сфері ми вважаємо найбільш актуальним, оскільки існуючі в цій сфері проблеми вимагають широкого кола міжнародних наукових розвідок із питань цільових пріоритетів, організаційних, змістових, процесуальних та інших особливостей ООТД у різних країнах і регіонах світу. Відзначимо, що наука про обдарованість набуває все більш мультидисциплінарного характеру: вона інтегрує знання в галузі нейрології, генетики, філософії, соціології, культурології, психології, педагогіки та низки інших людинознавчих наук. Предметом міжнародної наукової дискусії є виникнення інтегрованої науки про обдарованість (science of giftedness); трактування понять «обдарованість», «талант», «здібності», «креативність» у різних національних і регіональних культурах; з'ясування особливостей ставлення різних культур до обдарованих і талановитих дітей, до організації їх навчання в умовах масової школи або спеціалізованих навчальних закладів тощо [9;11; 12; 13;14; 17 та ін.].

Об'єднанню зусиль науковців, практикуючих учителів і психологів, батьків учнів, освітніх політиків різних країн у ефективному розвитку теорії та практики ООТД слугують міжнародні об'єднання мережевого типу, що мають місце як на національному, так і на регіональному та світовому рівнях.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми ООТД стали предметом активного наукового пошуку широкого кола вітчизняних і зарубіжних дослідників. Серед робіт вітчизняних авторів у контексті теми нашої розвідки найбільш цікавими є роботи, у яких висвітлюється досвід інших країн в освіті обдарованих дітей. Актуальними нам видаються роботи таких науковців, як О. П. Бевз, А. П. Біда, О. А. Бочарова, В. В. Волик, М. С. Гальченко, Ю. В. Гоцуляк, Н. Н. Дроботенко, С. С. Єрмаков, М. М. Міленіна, Л. В. Попова, В. В. Стрижалковська, П. О. Тадеєв, Н. В. Теличко та ін. Вітчизняними науковцями захищено близько десяти дисертаційних робіт з проблем освіти обдарованих за кордоном. Найбільший інтерес у контексті досліджуваної проблеми представляє для вітчизняних науковців освіта обдарованих у США,

хоча, на думку американських експертів, ця система не є ідеальною та значно поступається здобуткам деяких країн Південно-Східної Азії, зокрема Китаю та Кореї [10]. Предметом розгляду вітчизняних науковців став також досвід організації освіти обдарованих у Канаді, Казахстані, Білорусі, Польщі, Іспанії, Великобританії, Японії, Ізраїлі, Туреччині, Німеччині, Чехії, Швейцарії, Франції, Австрії, Бельгії, Данії, Фінляндії. У незначній кількості досліджень здійснено порівняльний аналіз систем освіти обдарованих дітей або окремих особливостей таких систем, зокрема в США і Канаді, США і Великобританії, німецькомовних країнах, Європейських країнах, країнах Південно-Східної Азії, в Україні й зарубіжжі. Всього, згідно з даними спеціалізованого каталогу «Вітчизняний та зарубіжний досвід роботи з обдарованими дітьми», складеного фахівцями Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в 2013 р., проблемам ООТД за кордоном присвячено більше 70 наукових розвідок вітчизняних дослідників [1].

Разом із тим у вітчизняних наукових джерелах майже не висвітлено досвіду міжнародної співпраці в досліджуваній сфері, лише в окремих публікаціях схарактеризовано досвід участі українських освітян у міжнародних програмах ООТД. Діяльність міжнародних організацій не була предметом аналізу, хоча Інститут обдарованої дитини НАПН України та МАН є членами Всесвітньої ради сприяння освіті обдарованих та талановитих дітей (WCGTC).

Метою статті є характеристика організаційних засад діяльності міжнародних організацій у сфері освіти обдарованих і талановитих дітей та молоді, а також тенденцій формування міжнародної професійної громади й розвитку міжнародного простору освіти обдарованих і талановитих.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап формування світового освітнього простору характеризується доволі високим рівнем розвитку міжнародних професійних спільнот. Могутнім інструментом такого розвитку стали міжнародні професійні організації, створювані ініціативними групами науковців і практиків, об'єднаних спільністю ідей, намірів, ціннісних орієнтацій, перспективним баченням подальшого розвитку сфери своєї професійної діяльності.

Достатньо високою є міжнародна активність у сфері освіти обдарованих і талановитих, що розвивається впродовж кількох десятиліть. Далі розглянемо цільові пріоритети, організаційні та змістові засади діяльності міжнародних організацій у досліджуваній сфері.

Перша європейська організація у сфері ООТД – European Council for High Ability (ECHA) була створена в 1987 році групою відомих науковців,

практикуючих педагогів і психологів, які вже стали класиками в цій сфері діяльності – П. Спен (Pieter Span), Х. Вагнер (Harald Wagner), Л. Назарет (Luiz Nazareth), Ж. Бруно (Jean Brunault), У. Стеднітц (Ulrike Stedtnitz). Надалі ми найменуватимемо організацію за її англомовною аббревіатурою, оскільки дати точний переклад назви на українську мову, у зв'язку з неповною відповідністю україномовної та англомовної педагогічної термінології, складно. Описово назву організації можна перекласти як Європейська рада сприяння розвитку здібності. Перший президент ЕСНА Джоан Фрімен (Joan Freeman) поставила за мету її перетворення на загальноєвропейську мережу, яка б сприяла формуванню в суспільстві розуміння сутності явища високого рівня здібностей і шляхів їх розвитку впродовж життя [7]. Із самого початку свого існування ЕСНА позиціонувала себе як мультинаціональна асоціація, що прагне об'єднати фахівців усього континенту та усунути перешкоди так званої «залізної завіси». У сучасних умовах ЕСНА об'єднує широке коло зацікавлених сторін, зокрема практикуючих педагогів і психологів, дослідників, батьків учнів та високо здібних людей, які зацікавлені у приверненні уваги вчителів-практиків, теоретиків, освітніх політиків та усього суспільства до проблем навчання обдарованої молоді, до феномену обдарованості й розвитку досліджень у цій сфері. Найбільш розвиненими та підтримуваними професійною громадою формами її діяльності є такі:

– представницькі міжнародні конференції, які проводяться щодва роки (Цюріх (1988), Будапешт (1990), Мюнхен (1992), Неймеген (1994), Відень (1996), Оксфорд (1998), Дербецен (2000), Родос (2002), Памплона (2004), Лахті (2006), Прага (2008), Париж (2010), Мюнстер (2012), Любляна (2014)) у провідних європейських університетах та об'єднують теоретиків і практиків ООТД. Тематика конференцій відображає найбільш актуальні проблеми й досягнення в досліджуваній сфері в умовах суспільства знань, розвитку ІК-технологій, глобалізації та інтернаціоналізації освітнього простору. Освіта обдарованих і талановитих розглядається як неперервний позитивний процес, у якому учень перетворюється на протагоніста навчальної діяльності, що конструює свої знання впродовж і впроширш життя, а вчитель – на консультанта й порадника освітньої діяльності учнів;

– сприяння проведенню досліджень у сфері, що становить предмет діяльності організації, та їх публікації. Серед вагомих досягнень у цій сфері Х. Вагнер – один із батьків-засновників організації, називає, зокрема, такі роботи як «Актуалізація таланту» [2] та «Розвиток людського потенціалу: Інвестиція у наше майбутнє» [6] та ін.;

– розвиток мережевих об'єднань у сфері ООТД, зокрема мережі національних кореспондентів ЕСНА, які є відповідальними за зв'язки організації з національними асоціаціями освіти обдарованих і талановитих. Такі кореспонденти є, як правило, авторитетними у своїй країні фахівцями в даній галузі, що слугують поширенню професійних контактів, прогресивного досвіду, інтернаціоналізації професійної громади. Значно більш масштабним мережевим об'єднанням у сфері ООТД повинна стати найближчим часом Європейська мережа підтримки талантів (European Talent Support Network). Прикладом уже існуючої національної структури такого типу дослідники називають Угорську мережу підтримки талантів (Hungarian talent support network), до якої залучено 15 тисяч учителів, що беруть участь у семінарах, тренінгах і оволодівають методиками пошуку й розвитку талантів [5];

– видання спеціалізованого наукового журналу. У 1990 р. вийшов у світ перший випуск журналу «European Journal for High Ability» (з 1996 р. – «High Ability Studies»). З перших років існування наукового видання предметом розгляду стала багатовимірність поняття «здібності». Редакційна колегія намагається не обмежуватись публікаціями тільки з питань академічних здібностей. Широко представленими на шпальтах журналу є проблеми розвитку музичних, спортивних, художніх та ін. здібностей дітей і молоді. Найбільший внесок у розвиток журналу зробив, на нашу думку, відомий у світі науковець, який активно сприяє розвитку інтегрованої науки про обдарованість, – Р. С. Перссон (Roland S. Persson). Саме за його головування в редколегії журналу (1999–2003) видання було включене до найбільш представницької міжнародної бібліографічної бази даних Web of Science та набуло найбільш високого індексу цитованості серед журналів аналогічного профілю у світі [8]. Крім журналу «High Ability Studies», ЕСНА публікує газету «ЕСНА News» що видається, як і журнал, двічі на рік;

– розробка й запровадження в 1994 р. спеціалізованої навчальної програми для вчителів у сфері освіти обдарованих дітей, що передбачає присвоєння професійної кваліфікації «спеціаліст з освіти обдарованих» (Specialist in Gifted Education) та видання диплома (ЕСНА-Diploma) – European Advanced Diploma in Educating the Gifted. Програма передбачає двохрічний курс навчання та включає теоретичну (250 год.) та практичну (250 год.) складові. Далі схарактеризуємо коротко змістові особливості програми навчання, які відображають вимоги міжнародної громади до компетентностей сучасного фахівця у сфері освіти обдарованих дітей. Отже, програма передбачає:

– ознайомлення з історією освіти обдарованих у національному й міжнародному вимірах; з термінологічно-понятійним апаратом та актуальними дослідженнями з проблеми ООТД;

– оволодіння знаннями щодо особливих потреб розвитку обдарованих дітей, зокрема мотивації високих досягнень, особливостей спілкування з однолітками;

– оволодіння сучасними підходами до вимірювання здібностей, найчастіше застосовуваними критеріями й національними особливостями вимірювальних і оцінювальних процедур; технологіями розвитку здібностей не тільки в академічному вимірі, але й у емоційному та соціальному;

– оволодіння сучасними підходами до навчання обдарованих, спеціальними процедурами оцінки результатів навчання; соціальних, емоційних і гендерних аспектів розвитку;

– оволодіння методиками розвитку творчого потенціалу обдарованої дитини, усвідомлення їх можливостей у розвитку творчого мислення та самоактуалізації творчого потенціалу дитини;

– формування навичок розробки, реалізації та консультування програм розвитку здібних дітей для закладів формальної та неформальної освіти, для сімей і державних структур [3].

Актуальним напрямом діяльності ЕСНА як організації, що декларує свій міжнародний мережевий статус, є розвиток співробітництва з іншими організаціями у сфері ООТД, передусім, із Всесвітньою радою сприяння освіті обдарованих і талановитих дітей (World Council for Gifted and Talented Children, Inc. – WCGTC), Глобальним центром сприяння освіті обдарованих і талановитих дітей (The Global Center for the Gifted and Talented Children), Міжнародною асоціацією досліджень з проблем розвитку талантів (The International Research Association for Talent Development and Excellence – IRATDE), Міжнародною соціальною та освітньою мережею для обдарованих учнів віком 13–18 років IGGY (International social and educational network for gifted students aged 13–18), Європейським центром розвитку талантів (European Talent Centre), Європейським комітетом освіти дітей і підлітків (European Committee for the Education of Children and Adolescents) та національними асоціаціями відповідного профілю.

Найбільш тривалою та масштабною в досліджуваній нами сфері є діяльність Всесвітньої ради сприяння освіті обдарованих і талановитих дітей (WCGTC), заснованої в 1975 році в Лондоні. Оскільки організація була юридично зареєстрованою в США, її штаб-квартира перебуває в цій країні

та знаходиться в сучасних умовах у м. Луїсвілл в університеті Західного Кентуккі. Членами WCGTC є регіональні й національні мережі, окремі організації, що працюють у сфері ООТД, як от два українські члени WCGTC, про які йшлося вище. Свою місію організація вбачає у «приверненні уваги світової спільноти до обдарованих і талановитих дітей з метою забезпечення потужного розвитку їх потенціалу й використання цього потенціалу на благо людства» [19].

Завдання WCGTC сформульовано таким чином:

- організація глобального обміну інформацією, ідеями, кращим досвідом роботи шляхом проведення щорічних міжнародних конференцій;
- сприяння формуванню атмосфери позитивного сприйняття й визнання обдарованих і талановитих дітей будь-якого походження в будь-якій країні;
- підтримка й поширення досліджень щодо природи обдарованості, таланту, творчості; теорії та методики освіти обдарованих і талановитих дітей, професійно-педагогічної освіти у відповідній сфері;
- створення можливостей для глобального обміну ідеями, досвідом і програмами професійної педагогічної освіти;
- підтримка діяльності національних організацій у сфері сприяння обдарованим і талановитим дітям;
- підтримка міжнародних програм для обдарованих дітей;
- підтримка та розширення готовності батьків до розвитку творчого потенціалу дітей [21].

Найбільш резонансною формою діяльності WCGTC є регулярне проведення представницької масштабної міжнародної конференції. Місце проведення цього глобального заходу визначається відомими науковцями – членами президії WCGTC, а також організаціями та національними мережами з тієї чи іншої країни. Географічні межі активності WCGTC можна досягнути за адресами конференцій, традиція проведення яких сягає майже 40 років: Лондон (1975), Сан-Франциско (1977), Єрусалим (1979), Монреаль (1981), Маніла (1983), Гамбург (1985), Солт Лейк Сіті (1987), Сідней (1989), Гаага (1991), Торонто (1993), Гонконг (1995), Сіетл (1997), Стамбул (1999), Барселона (2001), Аделаїда (2003), Новий Орлеан (2005), Варв'юк (2007), Ванкувер (2009), Прага (2011), Луїсвілл, США (2013). Наступне, двадцять перше зібрання WCGTC планує провести в м. Оденс, Данія (2015). Кожна конференція стає видатною подією в житті світової професійної громади. Програми конференцій включають у себе попередні майстер-класи для педагогів і психологів-практиків, семінари для батьків,

стендові доповіді запрошених усесвітньо відомих науковців, секційні повідомлення теоретичного та методичного характеру широкої громади, дискусії, неформальні зустрічі тощо. З метою отримання уявлення про актуальні проблеми досліджуваної галузі, що стали предметом обговорення на останній, двадцятій конференції WCGTC в Луїсвіллі, наведемо тематику секційних засідань цієї конференції: творчість: теорія, дослідження та практика; курикулум і практична навчальна діяльність; освітні технології; формування майбутніх лідерів; обдарованість: теорія, дослідження, практика й майбутні тенденції; керівництво та консультування; навчання вдома, керівництво для батьків і досвід батьків; інноваційна освіта; моральне виховання, цінності й суспільна свідомість; глобальне партнерство для досягнення успіху; соціальні та емоційні потреби обдарованих, творчих і талановитих; «двічі виключні» учні [18, 3]. Традицією проведення конференцій WCGTC стало присудження премій особам, що здійснили видатний внесок у розвиток ООДТ. Чотирма традиційними номінаціями конференцій є: «За видатний внесок у служінні WCGTC», «Міжнародна премія за креативність», «Міжнародна премія за наукове дослідження» та «Міжнародна премія за лідерство в освіті» імені Е. Г. Пасоу. Вважаємо, що присудження премій має позитивний ефект у активізації життя професійної громади, визначенні й визнанні її лідерів і репрезентативних осіб. Традиційною є практика присудження спеціальних премій на честь видатних представників галузі ООДТ. Наприклад, на 20-й конференції було присуджено дві премії під гаслом «Пристрасть, професія і батьки, що надихають». Такі, здавалось би, незначні риси в діяльності WCGTC формують традиції міжнародної професійної громади, відображають її цінності й цільові пріоритети. Ще одним вартим уваги аспектом діяльності Ради є видання двічі на рік журналу під промовистою назвою «Gifted and Talented International» (GTI), що може бути перекладеною як «Інтернаціонал обдарованих і талановитих». Специфікою редакційної політики є поглиблена увага до новітніх наукових досягнень у галузях знань, що інтегруються в «науку про обдарованість», етнокультурних чинників впливу на розуміння сутності таланту й обдарованості як явища та формування ставлення до нього в різних країнах світу, критеріїв виміру й оцінки обдарованості, досягнення єдності теорії та практики ООДТ. Вартою уваги ми вважаємо практику тематичних випусків GTI, у межах якої для кожного номера журналу визначається єдина проблема для розгляду, що стає предметом ключової статті й близько двох десятків коментарів, критичних рецензій, відгуків. На

завершення дискусії автор ключової статті підводить підсумки, відповідає на критичні зауваження та формулює своє розуміння перспективи подальшого розгляду проблеми. Така практика, що є досить поширеною у фахових журналах, являє собою своєрідний мозковий штурм, оскільки дозволяє сконцентрувати увагу багатьох фахівців на певній проблемі, розглянути її різнобічно й критично. У той же час відбувається формування ставлення широкої професійної громади до розглядуваної проблеми.

Зауважимо, що схарактеризовані вище напрями й форми діяльності WCGTC, що вже стали традиційними, постійно доповнюються новими. Зокрема, у 2011 році вперше було оголошено святкування Міжнародного дня обдарованих (International Day of the Gifted); у 2012 році активісти організації організували проведення Міжнародного тижня обдарованості (International Week of Giftedness), а наступний – 2013 був проголошений Міжнародним роком обдарованості й творчості (International Year of Giftedness and Creativity) [20].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Аналіз організаційних засад і тенденцій розвитку міжнародного співробітництва у сфері ООТД дає підстави дійти певних висновків. З'ясовано, що особливістю організаційного устрою міжнародного співробітництва в досліджуваній сфері є його багаторівневий, полісуб'єктний і міждисциплінарний характер.

Свідченням багаторівневості організаційного устрою є існування як регіональних організацій (European Council for High Ability, The African Federation for the Gifted and Talented, Asia-Pacific Federation on Giftedness, Eurotalent, Ibero-American Federation), так і світових (World Council for Gifted and Talented Children, The Global Center for the Gifted and Talented Children, International social and educational network for gifted students aged 13–18, International Research Association for Talent Development and Excellence).

Міжнародні організації мають полісуб'єктний характер, тобто об'єднують різні категорії учасників, у нашому контексті це науковці різних галузей знань, педагоги та психологи-практики, батьки талановитих дітей і самі діти. Такими організаціями є, наприклад, схарактеризовані нами ЕСНА та WCGTC. Значно більш вузький характер членства мають, наприклад, Міжнародна асоціація дослідників у сфері ООТД (International Research Association for Talent Development and Excellence) та Міжнародна соціальна та освітня мережа для талановитих учнів віком 13–18 років (International social and educational network for gifted students aged 13–18). Відповідно до характеру членства відрізняється й місія організацій. Спільною для всіх типів організацій у досліджуваній сфері є просвітницька місія, що

спрямована як на самих членів організації, так і на суспільство в цілому. Важливим пріоритетом цієї місії є утворення міжнародної громади одностайців, об'єднаної спільністю інтересів і ціннісних орієнтацій; формування розвиненого професійного середовища, здатного до генерації нових ідей, ініціатив, глобальної соціалізації нового знання у сфері освіти обдарованих і талановитих.

Характеризуючи міжнародні об'єднання у сфері ООТД як міждисциплінарні, ми маємо на увазі об'єднання фахівців різних галузей знань, що разом утворюють інтегровану науку про обдарованість.

Форми міжнародного співробітництва можуть мати масовий (міжнародний день/тиждень/рік обдарованих, міжнародна конференція), груповий (літня школа для обдарованих дітей і їх батьків) і навіть індивідуальний характер (он-лайн консультації науковців і методистів у сфері освіти обдарованих).

Головними тенденціями подальшого розвитку досліджуваного феномену ми вважаємо такі:

- подальше примноження суб'єктів міжнародного співробітництва у сфері ООТД у результаті приєднання до міжнародної професійної громади представників з різних регіонів і країн світу;
- активізація участі в міжнародному співробітництві практичних працівників галузі: педагогів і психологів-практиків, працівників установ позашкільної освіти (наприклад, української Малої академії наук), батьківських організацій тощо;
- урізноманітнення форм діяльності міжнародних організацій у досліджуваній сфері;
- приділення все більшої уваги утворенню національних мереж у сфері ООТД;
- активізація міжнародної співпраці всіх зацікавлених сторін у соціальних мережах, тобто розвиток певної альтернативи існуючим формальним об'єднанням у формі інформальних мереж шляхом створення численних блогів, на яких обговорюються проблеми галузі в цілому та кожної конкретної зацікавленої людини зокрема. Такі об'єднання повинні стати, на нашу думку, предметом подальшого вивчення досліджуваної проблеми.

На завершення зазначимо, що крім схарактеризованих нами міжнародних професійних організацій, суб'єктами розвитку міжнародної співпраці у сфері ООТД є університети, заклади початкової, середньої та позашкільної освіти, благодійні фонди, громадські організації, державні

дослідницькі установи (НАПН України, наприклад) тощо. Активно розвиваються і неінституційні форми співробітництва в соціальних мережах, про що йшлося вище. Усі вони є складовими глобального простору ООТД і повинні стати предметом подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітчизняний та зарубіжний досвід роботи з обдарованими дітьми. Каталог виставки. Упор. Тарнавська С. В. – К. : Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, 2013. – 36 с.
2. Actualizing talent / Ed.by J. Freeman, P. Span, H. Wagner. – London : Cassell, 1995. – 195 p.
3. Center for gifted child development. ECHA-Diploma [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nadaretnost.net/ECHAdiploma.htm.
4. Clark B. Optimizing Learning: The Integrative Education Model in the Classroom / B. Clark. – Prentice Hall : Columbus, NJ, USA. – 2002. – 243 p.
5. Csermely P. The Network Concept of Creativity and Talent Support / P. Csermely // Celebrating Giftedness and Creativity. The 20th Biennial World Conference of the WCGTC. – Louisville, Kentucky – USA, August 10–14, 2013. – P. 13.
6. Development of human potential: Investment into our future. Proceedings of the 8th Conference of the European Council for High Ability, Rhodes, October 9–13, 2002 / Ed. by F. J. Mönks and H. Wagner. – Germany, Bad Honnef : Bock, 2003. – 269 p.
7. European Council for High Ability. 25 Years of ECHA. Joan Freeman. ECHA: The first years [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.echa.info.
8. European Council for High Ability. 25 Years of ECHA. Roland S. Persson. Editor-in-chief of High Ability Studies, 1999–2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.echa.info.
9. Hernández-de Hahn E. L. Cross cultural studies in gifted education / E. L. Hernández-de Hahn // K. A. Heller, F. J. Mönks, R. J. Sternberg, R. F. Subotnik (Eds.) International handbook of giftedness (2nd ed.). – Oxford, UK : Pergamon Press, 2000. – P. 549–561.
10. Ibata-Arens K. C. Race to the Future: Innovations in Gifted and Enrichment Education in Asia, and Implications for the United States / K. C. Ibata-Arens // Administrative Sciences. – 2012. – № 2. – P. 1–25.
11. Miles S. Responding to diversity in schools. An inquiry-based approach / S. Miles, M. Ainscow (Eds.). – London : Routledge, 2010. – 191 p.
12. Persson R. S. Ability climates in Europe as socially represented notability / R. S. Persson // High Ability Studies. – 2011. – Vol. 22, No. 1. – P. 79–101.
13. Persson R. S. Cultural Variation and Dominance in a Globalised Knowledge Economy: Towards a Culture Sensitive Research Paradigm in the Science of Giftedness / R. S. Persson // Gifted and Talented International. – 2012. – Vol. 27, № 1. – P. 15–48.
14. Shani-Zinovich I. The elusive search for the personality of the intellectually gifted student: some cross-cultural findings and conclusions from the Israeli educational context / I. Shani-Zinovich, M. Zeidner // Talent Development & Excellence. – 2013. – Vol. 5, № 2. – P. 13–22.
15. Smith M. M. C. Principles of inclusion. Implications for able learners / M. M. C. Smith // Including the Gifted and Talented. Making inclusion work for more gifted and able learners. – New York, Oxon : Routledge, 2006. – P. 3–21.
16. UNESCO. The Salamanca statement and framework for action on special needs education adopted by the World Conference on special needs education: Access and quality. – Salamanca, Spain, 7–10 June. – 1994. – 50 p.

17. Wallace B. Diversity in Gifted Education: International perspective on global issues / B. Wallace, G. Eriksson (eds.). – Routledge, 2006. – 328 p.

18. World Council for Gifted and Talented Children Celebrating Giftedness and Creativity. The 20th Biennial World Conference of the WCGTC. – Louisville, Kentucky – USA, August 10–14, 2013. – 132 p.

19. World Council for Gifted and Talented Children. A Retrospective Glance at the WCGTC – An Expanded History [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.world-gifted.org/sites/all/themes/wcgtc/WChistory2.pdf.

20. World Council for Gifted and Talented Children. News & Events. International Week and Year of Giftedness Celebrations [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.world-gifted.org/news?page=3.

21. World Council for Gifted and Talented Children. Our Mission [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.world-gifted.org/aboutus/mission.

РЕЗЮМЕ

Сбруева А. А. Образование одаренных и талантливых: организационные основы и тенденции развития международного сотрудничества.

В статье дана характеристика деятельности международных организаций в сфере образования одаренных и талантливых детей, а также тенденций развития международного сотрудничества в исследуемой сфере. Изложены факторы актуализации проблемы, целевые приоритеты, содержательные и организационные основы международного сотрудничества в сфере образования одаренных и талантливых. Определена актуальная тематика международных конференций и научных исследований в изучаемой области. Сделаны выводы о тенденциях развития международного пространства образования одаренных и талантливых.

Ключевые слова: одаренные и талантливые, организационные основы, образование, международное сотрудничество, тенденции, исследования, сети.

SUMMARY

Sbruieva A. Gifted and talented education: organizational foundations and trends in the development of international cooperation.

In the article the characteristics of the activities of international organizations in the field of gifted and talented education (GATE) and trends of international cooperation in GATE are revealed. The factors that actualize the problem (economic, socio-political, academic), the mission (to focus world attention on gifted and talented children and ensure the realization of their valuable potential to the benefit of humankind), the main activities of the leading international organizations, primarily European Council for High Ability and the World Council for Gifted and Talented Children (conferences, professional education programs, research journals, newsletters, courses, summer schools, professional awards, international days/weeks/years etc.) are characterized. The topics discussed at international conferences and research in the sphere of GATE are analyzed (problems in the field GATE in the context of the knowledge society, networking of information space, IT-development, globalization and internationalization of education; theory, research, and practices of creativity development; curriculum and classroom practices; developing future leaders; guidance and counseling of gifted and talented; homeschooling, parenting, and parent matters; innovation education; moral education, values and social conscience; social emotional needs of the gifted, creative and talented; the influence of ethno-cultural factors on understanding of the giftedness and talent as a phenomenon and attitudes to it in different countries and regions of the world, etc.). The multi-level, multi-disciplinary and multi-subject character of international cooperation in the field of study is presented in the article.

The major trends in the development of international GATE cooperation are revealed: the further differentiation of subjects of international cooperation, the growth of participation level of practitioners in the international cooperation; diversity of the activities of international organizations in the field of study; increased emphasis on the formation of national networks in the field of GATE, the enhancement of international cooperation among all stakeholders of GATE in social networks; the development of the specific alternatives to the existing formal international associations in the form of informal networks.

УДК 373.3.091.015.3:613](497.2)(043.3)

С. П. Цьома

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У БОЛГАРІЇ

У статті з'ясовано концептуальні засади здоров'язбережувального виховання молодших школярів Болгарії. Подано визначення сутності понять «збереження здоров'я» та «здоров'язбережувальне виховання». Проаналізовано провідну мету та основні принципи концепції зміцнення здоров'я. Виділено три взаємообумовлених компоненти вказаної концепції: здоров'язбережувальне виховання, профілактика захворювань і охорона здоров'я. Виокремлено характеристики здоров'язбережувального виховання як виду людської діяльності: цілеспрямованість і свідомість; потрібність зумовленість; громадська зумовленість; предметність; опосередкованість; продуктивність; гностичність; селективність; мотиваційна зумовленість.

Ключові слова: *концептуальні засади, здоров'я, здоров'язбереження, здоров'язбережувальне виховання, молодший школяр, Болгарія.*

Постановка проблеми. Сучасний стан суспільства, високі темпи його розвитку висувають нові більш високі вимоги до людини та її здоров'я. В останній час тривогу спеціалістів викликає стан здоров'я сучасних школярів. Більшість лікарів і вчителів визнають його незадовільним. Це пояснює інтерес педагогічної спільноти до ідей здоров'язбереження, предметом якого є здоров'я людини, а основна задача – збереження й укріплення здоров'я учнів.

Під час аналізу ситуації щодо стану здоров'я населення виявлено факт малоефективності здійснюваної роботи з охорони здоров'я школярів, зокрема молодших. Не дивлячись на цілий комплекс концептуальних і нормативно-правових документів, здоров'я населення не покращується. В останні роки Міністерство освіти і науки спрямовує діяльність навчальних закладів на вирішення проблеми охорони здоров'я, відшукуючи резерви всередині самої системи.

У 1986 році відбулася Міжнародна конференція з формування здорового способу життя (Оттава, Канада), за результатами якої було